

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Н А К А З

10.09.99

№ 224

м.Київ

**Про удосконалення нейрохірургічної
допомоги дітям в Україні**

У системі спеціалізованої медичної допомоги дитячому населенню нейрохірургічній допомозі належить одне із провідних місць. Наказом Міністерства охорони здоров'я від 24.11.95 N 295 "Про заходи щодо поліпшення організації та підвищення якості нейрохірургічної допомоги населенню країни" було передбачено відкриття дитячих нейрохірургічних відділень у багатопрофільних дитячих лікарнях, введення посад головних позаштатних дитячих нейрохірургів. Відповідно до наказу МОЗ України від 19.12.97 N 360 перелік лікарських посад поповнився посадою "лікар-нейрохірург дитячий".

Щорічно нейрохірургічна допомога надається більш ніж 30 тис. дітям. Це, насамперед, хворі з черепно-мозковою, хребетно-мозковою та пологовою травмою, які складають більше 80 % хворих дітей нейрохірургічного профілю. На фоні зменшення народжуваності та загальної кількості дітей зростає кількість дітей з аномаліями розвитку нервової системи, гідроцефалією, онкоураженнями мозку.

У теперішній час в Україні функціонує 6 спеціалізованих дитячих нейрохірургічних відділень (Київ, Дніпропетровськ, Севастополь, Сімферополь, Харків). Підготовлена база для відкриття аналогічних відділень у містах Вінниці, Запоріжжі, Мукачеві. Однак, у багатьох регіонах спеціалізована дитяча нейрохірургічна служба відсутня, що призводить до зниження якості медичної допомоги, збільшує кількість хворих з залишковими явищами уражень нервової системи, збільшує кількість хворих з залишковими явищами уражень нервової системи, збільшує інвалідність, погіршує якість життя пацієнтів. Відсутність нормативної бази дитячої нейрохірургічної служби викликає труднощі у роботі на місцях.

Розрахунки, проведені вченими-учасниками Програми С-09 по вивченню черепно-мозкової травми в країнах СНД, показують, що нейрохірургічної допомоги щорічно в Україні потребують близько 60 000 дітей, що складає 6 на 1000 дитячого населення країни. Це 52 000 хворих з травмою нервової системи, пологовою травмою, 5 000 дітей з вадами розвитку нервової системи та гідроцефалією, 3 000 хворих з пухлинами мозку та іншою нейрохірургічною патологією.

З метою поліпшення організації та подальшого удосконалення рівня нейрохірургічної допомоги дітям **Н А К А З У Ю:**

1. Затвердити:

1.1 Положення про спеціалізоване дитяче нейрохірургічне відділення лікувально-профілактичних закладів охорони здоров'я (додається).

1.2 Тимчасовий орієнтовний перелік основного медичного обладнання дитячого нейрохірургічного відділення на 30 ліжок (додається).

1.3 Порядок направлення та показання для госпіталізації у дитячі нейрохірургічні відділення (додається).

1.4 Кваліфікаційні вимоги до спеціаліста лікаря-нейрохірурга дитячого (додається).

2. Міністру охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій:

2.1. організувати дитячі нейрохірургічні відділення у регіонах, де кількість хворих дітей нейрохірургічного профілю перевищує тисячу пацієнтів;

2.2. забезпечити підготовку дитячих лікарів-нейрохірургів у медичних закладах післядипломної освіти;

2.3. забезпечити лікувально-профілактичні заклади, визначені для надання нейрохірургічної допомоги дітям лікувально-діагностичною апаратурою, обладнанням та медикаментами, звернувши особливу увагу на першочергове забезпечення надання невідкладної нейрохірургічної допомоги дітям на III рівні ("Тимчасові стандарти обсягів діагностичних досліджень, лікувальних заходів та критерії якості лікування дітей", затверджені наказом МОЗ від 27.07.98 N 226;

2.4. щорічно заслуховувати на колегіях в МОЗ Автономної Республіки Крим, управліннях охорони здоров'я питання надання нейрохірургічної допомоги дітям і вживати заходів по її удосконаленню;

2.5. призначити головних дитячих нейрохірургів в МОЗ Автономної Республіки Крим, управліннях охорони здоров'я обласних, Київської, Севастопольської міських держадміністрацій;

2.6. забезпечити проведення атестації головних дитячих нейрохірургів МОЗ Автономної Республіки Крим, управлінь охорони здоров'я обласних, Київської, Севастопольської міських держадміністрацій в Центральній атестаційній комісії МОЗ України.

3. Начальнику управління освіти та медичної науки (Ю.В.Вороненко), забезпечити післядипломну підготовку спеціалістів за фахом "дитяча нейрохірургія" на циклах спеціалізації, удосконалення, передатестаційних циклах, на курсах інформації і стажування у закладах післядипломної освіти та науково-дослідному інституті нейрохірургії.

4. Начальнику управління організації медичної допомоги дітям і матерям (Н.Г.Гойда), Головному дитячому нейрохірургу МОЗ України (Ю.О.Орлов) забезпечити керівництво роботою по удосконаленню рівня лікувально-профілактичної допомоги дітям з нейрохірургічною патологією.

5. Контроль за виконанням даного наказу покласти на заступника Міністра охорони здоров'я України В.Л.Весельського.

Міністр

Р.В.Богатирьова

Затверджено
наказ Міністерства
охорони здоров'я України
від 10.09.1999 р. № 224

**Положення
про спеціалізоване дитяче нейрохірургічне відділення
лікувально-профілактичних закладів охорони здоров'я**

1. Відділення дитячої нейрохірургії є структурним підрозділом багатопрофільної республіканської, обласної, міської дитячої лікарні, які мають у своїй структурі відділення неврології, неонатології, рентгенології, анестезіології та інтенсивної терапії. Відділення створюється, згідно підпорядкуванню, органами охорони здоров'я з метою діагностики, планового та невідкладного лікування хворих дітей з нейрохірургічною патологією.

2. Головні завдання дитячого нейрохірургічного відділення:

2.1. Надання лікувально-діагностичної допомоги дітям з ураженнями нервової системи хірургічного нервової системи хірургічного профілю з метою зниження дитячої смертності та попередження дитячої дитячої інвалідності.

2.2. Надання консультативної допомоги хворим дітям інших відділень і лікарень регіону з питань нейрохірургічної патології у дітей.

2.3. Ведення медичної документації згідно з затвердженими формами і у встановлені строки.

2.4. Підвищення якості надання медичної допомоги дітям з нейрохірургічною патологією.

2.5. Освоєння та впровадження в практику досягнень нейрохірургії.

2.6. Проведення організаційно-методичної роботи у регіоні з питань організації та удосконалення нейрохірургічної допомоги дітям.

3. Завідуючим дитячого нейрохірургічного відділення призначається дитячий нейрохірург, (нейрохірург) із стажем роботи за фахом не менше як 5 років.

4. Дитяче нейрохірургічне відділення оснащується згідно з тимчасовим орієнтовним переліком обладнання дитячого нейрохірургічного відділення затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я від 10.09.99 N 224.

5. У дитяче нейрохірургічне відділення госпіталізується хворі у віці до 14 років включно для надання невідкладної та планової нейрохірургічної допомоги згідно з порядком направлення та показаннями на госпіталізацію, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я від 10.09.99 N 224.

**Тимчасовий орієнтовний перелік
основного медичного обладнання
дитячого нейрохірургічного відділення**

№ п.	Перелік обладнання	Кількість
------	--------------------	-----------

1. Обладнання операційної

1.	Апарат штучної вентиляції легень (для дітей молодшого віку)	1
2.	Апарат штучної вентиляції легень (універсальний)	1
3.	Апарат високочастотної електрокоагуляції	1
4.	Апарат високочастотної мікроелектрокоагуляції	1
5.	Відсмоктувач хірургічний	2
6.	Апарат для вимірювання артеріального тиску	2
7.	Монітор життєвих функцій (дитячий)	1
8.	Лупа бінокулярна налобна з волоконним освітленням	1
9.	Стіл операційний (універсальний)	2
10.	Освітлювач хірургічний (стаціонарний)	1
11.	Освітлювач хірургічний (мобільний)	1
12.	Лярінгоскоп (комбінований)	3
13.	Стіл операційної сестри	2
14.	Стіл маніпуляційний	1
15.	Бікси стерилізаційні (великі)	6
16.	Бікси стерилізаційні (малі)	6
17.	Набір інструментів нейрохірургічний (великий)	1
18.	Набір інструментів нейрохірургічний (малий)	2
19.	Набір мікрохірургічний	2
20.	Набір електрокоагуляційний	2
21.	Набір мікроелектрокоагуляційний	2
22.	Набір для лікворо-шунтуючих операцій	4
23.	Набір трубок інтубаційних (комплект)	10
24.	Набір трубок трахеостомічних (комплект)	2
25.	Набір катетерів уретральних (комплект)	2
26.	Набір катетерів для відсмоктування (комплект)	2
27.	Набір катетерів внутрішньовенних (комплект)	5
28.	Набір стабілізуючих конструкцій	5
29.	Стерилізатори	4
30.	Шафа медична	2
31.	Набір реанімаційний (універсальний)	2
32.	Набір реанімаційний (для немовлят)	2
33.	Стілець хірургічний	3

Обладнання перев'язочної

1.	Стіл операційний	2
2.	Стіл перев'язочної сестри	2
3.	Стіл маніпуляційний	3
4.	Стілець хірургічний	1
5.	Шафа медична	2
6.	Стерилізатор	2
7.	Набір реанімаційний	1
8.	Набір нейрохірургічний (малий)	2
9.	Набір для зовнішнього вентрикулярного дренивання	4
10.	Набір люмбальних голок	2
11.	Відсмоктувач хірургічний	2

Обладнання палати новонароджених

1. Інкубатор для немовлят	2
2. Стіл пеленальний	1
3. Монітор життєвих функцій (для немовлят)	1
4. Пульсооксиметр	3
5. Набір реанімаційний (для немовлят)	1
6. Шафа медична	2
7. Апарат штучної вентиляції легень (для немовлят)	1
8. Терези медичні (для немовлят)	2
9. Ліжка для немовлят	4
10. Відсмоктувач хірургічний	2

Обладнання палати інтенсивної терапії

1. Ліжка функціональні	2
2. Пульсооксиметр	2
3. Набір реанімаційний	1
4. Апарат штучної вентиляції легень	1
5. Шафа медична	2
6. Відсмоктувач хірургічний	1
7. Нейросонограф	1

Обладнання загальних палат згідно існуючим нормативам хірургічного відділення з наявністю централізованої чи локальної подачі кисню.

Затверджено
наказ Міністерства
охорони здоров'я України
від 10.09. 1999 р. № 224

Порядок направлення та показання для госпіталізації хворих у дитячі нейрохірургічні відділення

Хворі, які потребують невідкладної нейрохірургічної допомоги направляються у нейрохірургічні відділення лікарями швидкої медичної допомоги, лікарями відділень (за узгодженням) або у формі самозвернення.

Планові хворі направляються у нейрохірургічні відділення за направленнями лікарів відділень чи поліклінік з випискою з історією хвороби, де відображаються наступні дані:

1. Анамнез захворювання та результати попередніх обстежень;
2. Відомості про відсутність контакту з інфекційними хворими;
3. Результати баквисівів калу на патогенну флору.

Лікарі відділення зобов'язані консультувати хворого у день звернення, видати консультативний висновок, а при наявності показів госпіталізувати хворого у стаціонар.

Показання для госпіталізації у дитячі нейрохірургічні відділення:

1. Гостра черепно-мозкова травма та її наслідки;
2. Пологова травма, яка потребує нейрохірургічного лікування;
3. Гостра поєднана черепно-мозкова травма з переважним ураженням нервової системи;
4. Травма хребта та спинного мозку та його коренців;
5. Наслідки травми хребта та спинного мозку, які потребують нейрохірургічної допомоги;
6. Травматичні ураження периферичних нервів та їх наслідки;
7. Пухлини головного та спинного мозку;
8. Судинні ураження нервової системи, які потребують нейрохірургічної допомоги;

9. Аномалії розвитку нервової системи, які потребують нейрохірургічної допомоги;
10. Прогресуюча гідроцефалія;
11. Екстрапірамідні ураження, епілепсія та больові синдроми;
12. Паразитарні ураження нервової системи, які потребують нейрохірургічної допомоги;
13. Загальні ураження нервової системи та їх наслідки, які потребують нейрохірургічної допомоги;
14. Інші ураження нервової системи, які потребують нейрохірургічної допомоги.

Затверджено
наказ Міністерства
охорони здоров'я України
від 10.09. 1999 р. № 224

**Кваліфікаційні
вимоги до фахівця з спеціальності дитяча нейрохірургія**

Згідно з вимогами лікар-нейрохірург дитячий повинен знати і вміти:

Загальні знання

- загальні питання організації нейрохірургічної допомоги населенню (дорослого і дитячого віку), організації швидкої і невідкладної допомоги;
- правові питання в діяльності дитячого нейрохірурга;
- топографічну анатомію центральної та периферичної нервової системи у віковому аспекті;
- основні питання нормальної та патологічної фізіології центральної та периферичної нервової системи дитини, взаємозв'язок функціональних систем організму та рівні їх регуляції;
- причини виникнення патологічних процесів, механізми їх виникнення та клінічні прояви;
- загальні питання регуляції водно-електролітного та кисневого балансу, принципи лікування у різних вікових групах;
- механізми набряку і дислокацій мозку, гіпертензійного синдрому, принципи їх усунення;
- патофізіологію травматичної хвороби, крововтрати, шоку та запального процесу, профілактика та лікування цієї патології;
- покази та протипокази до переливання крові і її компонентів у дітей;
- методи загального обстеження дітей з нейрохірургічною патологією;
- питання асептики та антисептики у дитячій нейрохірургії;
- принципи і методи знеболювання у дитячій нейрохірургії, питання інтенсивної терапії та реанімації;
- покази та протипокази до застосування рентгенологічних і радіологічних методів дослідження в дитячій нейрохірургії;
- принципи і методи ультразвукових досліджень у дитячому віці;
- клінічну симптоматику основних нейрохірургічних захворювань у дорослих і дітей, їх профілактику, диференційну діагностику і лікування;
- принципи підготовки хворих до операції та ведення післяопераційного періоду;
- застосування відновлювального лікування, покази та протипокази до санаторно - курортного лікування дітей;
- організацію диспансерного нагляду за нейрохірургічними хворими;
- обладнання і оснащення нейрохірургічних операційних та палат інтенсивної терапії, техніку безпеки при роботі з апаратурою, нейрохірургічний інструментарій;

- питання організації і діяльності медичної служби цивільної оборони, організаційні принципи військово-польової хірургії;
- форми і методи санітарної освіти.

Загальні навички

- отримати вичерпну інформацію про захворювання, застосувати найбільш інформативні об'єктивні методи дослідження хворого з урахуванням його віку, виявити загальні і специфічні ознаки нейрохірургічного захворювання, особливо у хворих, які потребують надання невідкладної допомоги;
- надати необхідну термінову медичну допомогу (штучне дихання, масаж серця, трахеостомія, зупинка кровотечі, іммобілізація кінцівок та хребта);
- виявити необхідність застосування спеціальних методів дослідження хворого (лабораторних, функціональних, рентгенологічних, променевих тощо), вміти проаналізувати їх результати;
- провести диференційну діагностику основних нейрохірургічних захворювань у дітей, обґрунтувати клінічний діагноз;
- обґрунтувати схему, план і тактику обстеження і лікування хворих, покази та протипокази до операції;
- розробити план підготовки хворого до екстреної та планової операції, обґрунтувати метод знеболювання;
- обґрунтувати план і обсяг оперативного втручання;
- розробити схему післяопераційного ведення хворого, профілактику можливих ускладнень, засоби їх усунення;
- провести диспансеризацію і оцінити її ефективність;
- оформити необхідну медичну документацію.

Спеціальні знання та навички

Спеціаліст нейрохірург дитячий повинен володіти інструментальними методами досліджень і вміти надати допомогу при:

- гострій крововтраті;
- мозковій комі;
- набряку головного мозку;
- внутрішньочерепній гіпертензії;
- дислокаційному синдрому;
- епілептичному статусі;
- гострій серцевій і дихальній недостатності;
- гострій інтоксикації, включаючи синдром довгострокового стиснення тканин;

Спеціаліст нейрохірург дитячий повинен вміти діагностувати і провести необхідні лікувальні заходи у таких випадках:

- відкрита та закрита черепно-мозкова травма і її наслідки;
- сукупна черепно-мозкова травма;
- комбінована черепно-мозкова травма;
- хребтово-спинномозкова травма;
- травма периферичної нервової системи;
- пологова черепно-мозкова травма;
- пухлини головного та спинного мозку;
- вади розвитку нервової системи;
- прогресуюча гідроцефалія;
- абсцеси мозку;
- гострі судинні ураження нервової системи;
- оклюзійні кризи різної етіології.
- маніпуляції та дослідження (люмбальна та вентрікулярна пункція, кістографія, ангиографія, лікувальні блокади).

Лікар-нейрохірург дитячий II кваліфікаційної категорії поряд з вищезазначеним повинен самостійно виконувати дослідження і лікувальні заходи 1-ї, 2-ї і 3-ї категорії складності, наприклад: вентрикулярні пункції, діагностичні трепанаційні отвори, декомпресивну трепанацію черепа, ламінектомію, обробку травматичних ушкоджень тканин і кісток, пункцію мозку, кіст, абсцесів та інш.

Лікар-нейрохірург дитячий I кваліфікаційної категорії поряд з вищезазначеним повинен володіти технікою виконання оперативних втручань 1-ї, 2-ї, 3-ї і 4-ї категорії складності, наприклад: кістково-пластична трепанація черепа та видалення внутрішньочерепних гематом, абсцесів, усунення переломів кісток черепа та хребта, краніопластика, стабілізуючі втручання на хребті, лікворо-шунтуючі операції, видалення екстремедулярних пухлин, мозкових та спино-мозкових гриж, хірургічні втручання при пошкодженнях периферичних нервів та інш.

Лікар-нейрохірург дитячий вищої кваліфікаційної категорії крім володіння технікою вищезгаданих хірургічних втручань повинен самостійно виконувати операції 5-ї категорії складності, наприклад:

мікрохірургічні пластичні операції та операції по видаленню внутрішньомозкових, позамозкових пухлин головного і спинного мозку, володіти технікою стереотаксичних втручань, операцій на нервових сплетіннях, володіти технікою мікрохірургічних втручань з приводу мальформацій головного та спинного мозку, складних аномалій розвитку нервової системи та інш.